

روابط و حقوق همسایگی در اسلام با نگاه به جامعه ایران

www.ketab.ir

دکتر علی مرادزاده

شهریور ۱۴۰۰

روابط و حقوق همسایگی در اسلام با نگاه به جامعه ایران

دکتر علی مرادزاده

چاپ اول، شهریور ۱۴۰۰، شمارگان ۵۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی و ویراستاری: مریم مرادزاده، طرح جلد حسین مرادزاده

نشر ناد؛ وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری ناد جاوید

سرشناسه	مرادزاده، علی، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	روابط و حقوق همسایگی در اسلام با نگاه به جامعه ایران/ علی مرادزاده؛ ویراستاری مریم مرادزاده. تهران: انتشارات ناد، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر	۲۱۰ ص: ۵/۳۱۴۵/۱۲ س.م.
مشخصات ظاهری	978-622-7764-08-6
شابک	فیبا
وضعیت فهرست نویسی	کتابنامه: ص. ۲۰۱-۲۰۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	همسایگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Neighbors -- *Religious aspects -- Islam
موضوع	همسایگی -- ایران -- Neighbors -- Iran
موضوع	همسایگی -- احادیث -- Neighbors -- Hadiths
موضوع	آپارتمان‌نشینان Apartment dwellers
رده بندی کنگره	BPT۵۲/۳
رده بندی دیویی	۲۹۷/۶۵۲
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۶۵۶۳۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا

تهران: میدان امام حسین (ع) - بن‌بست برخوردار - پلاک ۳ - واحد ۳

تلفن: ۷۷۶۸۰۰۵۶ - ۰۲۱

آدرس و تلفن نویسنده: ۰۹۱۲۲۱۷۴۸۲۲ - moradzadeh583

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
فصل اول: کلیات و مباحث مفهومی و نظری.....	۱۵
گفتار ۱- مفهوم شناسی همسایه.....	۱۷
گفتار ۲- نظریات جامعه‌شناختی، روان‌شناختی و اسلامی.....	۲۱
گفتار ۳- اهمیت و ضرورت نگاه به همسایه.....	۲۷
گفتار ۴- حدود محسوب شدن مصداق همسایه.....	۳۰
گفتار ۵- اهداف توجه به همسایه.....	۳۲
گفتار ۶- ابعاد مسئله و ملاحظات راهبردی.....	۳۳
گفتار ۷- آسیب‌شناسی همسایگی و برخی توجیهات رایج.....	۳۸
گفتار ۸- آداب و انواع معاشرت با همسایه در اسلام.....	۴۳
گفتار ۹- آسیب‌شناسی معاشرت و ارتباطات.....	۵۲
گفتار ۱۰- شناخت و عمق‌بخشی فرهنگ همسایه داری.....	۵۴
گفتار ۱۱- وظایف همسایگان در قبال یکدیگر.....	۵۷
گفتار ۱۲- نقش اجتماعی همسایه.....	۶۱
فصل دوم: حقوق همسایه در قرآن کریم.....	۶۷
گفتار ۱- جایگاه اجتماعی همسایه‌داری و رسیدن به آرامش.....	۶۹
گفتار ۲- احسان و نیکوکاری.....	۷۱
گفتار ۳- پیروی از نظرات رهبر و پیشوای جامعه.....	۷۲

- گفتار ۴- برآوردن نیاز همسایه و قرض الحسنه..... ۷۴
- گفتار ۵- سرزنش و تهدید افراد همسایه آزار ۷۵
- گفتار ۶- تحمل، بردباری و مدارا..... ۷۵
- گفتار ۷- اهتمام به امور مردم..... ۷۶
- گفتار ۸- اصلاح اختلافات و سازش بین مردم ۷۹
- گفتار ۹- نظارت اجتماعی امر به معروف و نهی از منکر..... ۸۱
- فصل سوم: روابط و حقوق همسایه در سنت معصوم..... ۸۳
- گفتار ۱- همسایه داری در سیره پیامبر اسلام (ص)..... ۸۷
- گفتار ۲- همسایه داری در سیره امام علی (ع)..... ۱۰۰
- گفتار ۳- همسایه داری در سیره فاطمه زهرا (س)..... ۱۰۴
- گفتار ۴- همسایه داری در سیره امام حسن (ع)..... ۱۰۶
- گفتار ۵- همسایه داری در سیره امام حسین (ع)..... ۱۰۷
- گفتار ۶- همسایه داری در سیره امام سجاد (ع)..... ۱۰۸
- گفتار ۷- همسایه داری در سیره امام باقر (ع)..... ۱۱۱
- گفتار ۸- همسایه داری در سیره امام صادق (ع)..... ۱۱۳
- گفتار ۹- همسایه داری در سیره امام کاظم (ع)..... ۱۱۸
- گفتار ۱۰- همسایه داری در سیره امام رضا (ع)..... ۱۱۹
- گفتار ۱۱- همسایه داری در سیره امام جواد..... ۱۲۰
- گفتار ۱۲- همسایه داری در سیره امام هادی (ع)..... ۱۲۱

- گفتار ۱۳- همسایه داری در سیره امام حسن عسکری (ع)..... ۱۲۲
- گفتار ۱۴- همسایه در سیره امام مهدی (عج)..... ۱۲۳
- فصل چهارم: حقوق همسایه در قوانین و شرایط کنونی..... ۱۲۵
- گفتار ۱- حقوق همسایه در قانون مدنی..... ۱۲۸
- گفتار ۲- حقوق همسایه در قوانین عادی و نظام مهندسی..... ۱۳۰
- گفتار ۳- حقوق همسایه در قانون اساسی..... ۱۳۵
- گفتار ۴- محله محوری و تأثیر محله در همبستگی همسایه‌ها..... ۱۳۶
- گفتار ۵- مقررات و حقوق شهروندی..... ۱۴۶
- گفتار ۶- هنجارها و تکنیک‌های برقراری روابط اجتماعی..... ۱۴۹
- فصل پنجم: آثار و پیامدهای رسیدگی به امور همسایه..... ۱۵۳
- گفتار ۱- آثار دنیوی و اخروی احترام و رسیدگی به همسایه..... ۱۵۶
- ۱- پیشرفت و آبادانی زمین..... ۱۵۷
- ۲- افزایش عمر و آرامش در زندگی..... ۱۵۸
- ۳- جلب محبت و رضایت خدا و رسول..... ۱۵۸
- ۴- کسب پاداش اخروی و بهشتی شدن..... ۱۵۹
- ۵- مغفرت و آمرزش گناهان..... ۱۵۹
- ۶- تحکیم همبستگی و پیوندهای اجتماعی..... ۱۶۰
- ۷- تحکیم امنیت ملی..... ۱۶۰
- ۸- افزایش رزق و روزی و خیروبرکت..... ۱۶۱

مقدمه

همسایه در یک محل زندگی یا محیط کار دائماً در ارتباط با همسایه است. این همسایگی باید به نوعی همدردی، همدلی و همکاری منتهی شود. همسایه یکی از اجزای جامعه بشری است که به واسطه نزدیکی فیزیکی بر همسایگان حقوقی پیدا می‌کند. بدیهی است همسایه خود و بی‌آزار بسیار ارزشمند می‌باشد و در بسیاری از مسائل و امور زندگی می‌تواند همیار و همدرد همسایگان باشد. اهمیت همسایه و همسایه‌داری در آیین مقدس اسلام و لزوم انس و الفت هر چه بیشتر میان همسایگان موجب شده است تا وظایف و حقوقی برای هر یک از همسایگان در دین مقرر شود و در موضوعات مختلف به آن تصریح و تأکید شده است.

همسایه در ابعاد مختلف به گردن همسایه حقوقی دارد. این حقوق هم در منابع و متون دینی تصریح شده است، هم عقل سلیم بر آن اذعان دارد و هم در عرف و یا منابع قانونی مورد تأکید قرار گرفته است. حق همسایه آن است که اگر در کاری از شما درخواست کمک کرد به او کمک نمایید، اگر وام و قرض الحسنه خواست به او بپردازید، هرگاه تهدیدست شد از او دستگیری کنید، به او مشاوره صحیح بدهید، داوماً از او احوالپرسی کنید، در شادی و عزای او مشارکت نمایید، چنانچه خیری به او رسید به او تبریک بگویید، هنگام بیماری به عیادتش بروید، در مصیبت‌ها به او تسلیت بگویید و

او را تنها نگذارید، اگر مُرد در تشییع جنازه‌اش حاضر شوید، پس از مرگ مراقب فرزندان او باشید، بر ارتفاع خانه خود بدون موافقت او نیفزایید تا مانع وزش نسیم و جریان هوا نشود و بسیاری از ملاحظات که معمولاً در زندگی همسایگی با آن مواجه می‌شوید.

روابط اجتماعی از حیث کمی و کیفی از اهمیت و اولویت بالایی برخوردار است. اسلام در این زمینه هم در سطح نظری و هم در سطح عملی تحولی بزرگ به وجود آورد. در سطح نظری روابط انسانی را در چهارچوبی واحد وضع کرد که همه طبقات بشری را در بر گیرد و این چهارچوب همان ریشه واحد است یعنی همه انسان‌ها علیرغم تفاوت‌ها از یک ریشه هستند. در این خصوص تنها معیار برتری انسان‌ها تقوا و پرهیزگاری است. کسانی که ایمان به خدا و عقاید اسلامی دارند بهتر از کسانی هستند که ایمان ندارند. از میان اهل ایمان کسانی که باتقواترند و زهد دینی تری دارند بهتر از دیگران هستند.

پس از خانواده که کوچک‌ترین و اساسی‌ترین شکل اجتماعی انسان‌ها به شمار می‌آید، افرادی که برای زندگی در یک محل گرد هم می‌آیند و با یکدیگر همسایه می‌شوند با وحدت، وفاق و معاشرت‌ها و روابط عاطفی می‌توانند پاسدار بُعد انسانی و ارزشی و ضامن استحکام و استواری واحد اجتماعی خویش باشند. اسلام برای همسایگان همچون خویشاوندان، حقوقی قائل شده که اگر کسی بخواهد آن‌ها را نادیده انگارد یا ضایع نماید، گناهکار، خاطی و متجاوز محسوب می‌شود.

بر اساس روایات رسیده از پیشوایان دین حق همسایه آن است که اگر بیماری به وی روی آورد، عیادتش نمایی و اگر مرگش فرا رسید، در تشییع جنازه او شرکت کنی و اگر از تو قرض خواست، از پرداخت آن امتناع نکنی و اگر

شادمانی در زندگی‌اش رخ داد، بر او تبریک گویی و در مصائب و ناگواری‌ها و در ناراحتی‌های او شریک باشی و بنای خویش را از کلبه وی فراتر نبرده و او را از نسیم هوا محروم نکنی.

همچنین تأکید شده است چون میوه‌ای خریدی، مقداری به همسایه نیازمند هدیه بده، اگر نمی‌خواهی این کار را بکنی، آن میوه را پنهانی به منزل ببر و فرزندت را همراه میوه در حال خوردن میوه بیرون خانه نفرست که فرزند او آزرده شود. بوی غذایت همسایه را آزرده نکند، از این که نمی‌تواند آن غذا را فراهم سازد، ناراحت نشود. مگر این که مقداری برای همسایه بفرستید. همه این توصیه‌ها و ملاحظات برخاسته از نص شریعت هستند و در سیره و سنت پیشوایان معصوم به وضوح دیده می‌شود. ملاحظات همسایه داری البته تنها محدود به مواد خوراکی نیست. در خصوص پوشاک، لوازم منزل و امثال آن‌ها نیز باید مراعات حال همسایه را نمود.

اگرچه آپارتمان‌نشینی باعث شده ارتباط کمتری با همسایه‌هایمان داشته باشیم و حتی آن‌ها را نشناسیم اما همچنان تأثیر همسایه در کیفیت زندگی ما انکارناپذیر است. همسایه بد مشکلات زیادی برای همسایه‌اش ایجاد می‌کند و حتی ممکن است باعث شود قید خانه را بزنید و از آنجا نقل مکان کنید از طرفی همسایه خوب باعث می‌شود برای همیشه در جوار او ماندگار بشوید. اگر همسایه خوب می‌خواهید، پس باید خودتان هم یک همسایه خوب باشید و اگر از همسایه بد گریزان هستید پس تلاش کنید هرگز یک همسایه بد برای دیگران نباشید. اگر همسایه شما جزو آدم‌هایی است که از خوب و بد زندگی دیگر همسایه‌ها باخبرند و در این مورد دائماً حرف می‌زنند، می‌توانید مطمئن باشید در مورد زندگی شخصی شما هم صحبت می‌کنند. آنکه عیب

دگران پیش تو آورد و شمرد، بی گمان عیب تو را نزد دگران خواهد برد. گاهی کسانی که می‌گویند «اگر کمک لازم داشتی خیرم کن» در بیشتر موارد وقتی واقعاً به کمک‌شان احتیاج دارید در دسترس نیستند. اما شما تلاش کنید یک همسایه خوب باشید و یکی از لوازمش کمک کردن به وقت نیاز است. به عنوان یک همسایه خوب وسایل خود را در راهرو، حیاط یا پارکینگ نگذارید. دیدن چندین جفت کفش دم در خانه هم منظره ناخوشایندی است. تلاش کنید هرگز مزاحمتی برای همسایه نداشته باشید.

طیف گسترده‌ای از روابط بین انسان‌ها قابل تصور است، روابط خانوادگی و خونی و نسبی، روابط حسبی مانند زوجیت، روابط ایمانی بین پیروان یک مکتب و آئین، روابط اجتماعی بین مردم یک کشور، روابط همسایگی و محلی، روابط دوستانه، روابط کاری و تشکیلاتی و امثال آن‌ها که باید در همه آن‌ها روابط صمیمی و صادقانه و دلسوزانه مراعات شود. هر کس به حق خود قانع گردد و به حقوق و منافع دیگران احترام بگذارد. از خطاها و تعدی دیگران بگذرد، بدرفتاری دیگران را به نیکی پاسخ دهد، خیرخواه یکدیگر باشند، عیوب دیگران را بپوشانند، برای موفقیت و حل مشکلات دیگران دعا بکنند، در تأمین نیازها و خواسته‌های آنان مشارکت و همکاری نمایند، خشم خود را فرو ببرند، از انتقام پرهیز نمایند، در همه روابط اجتماعی و همسایگی به سنت و سیره معصومین اقتدا کنند. به عیادت بروند، هدیه بدهند، درصدد هدایت و اصلاح یکدیگر بکوشند. در این اثر تلاش می‌شود روابط همسایگی تعریف بشود و کیفیت این روابط از دیدگاه قرآن کریم و سنت و سیره پیشوایان معصوم و همچنین از منظر قوانین بررسی و تبیین گردد.